

Система образів роману П. Коельйо «Алхімік» (Сантьяго, Фатіма, Мельхіседек, Алхімік). Поняття своя доля, призначення, мрія душі, сенс існування. Мотиви й образи світової культури у творі. Ознаки роману-притчі

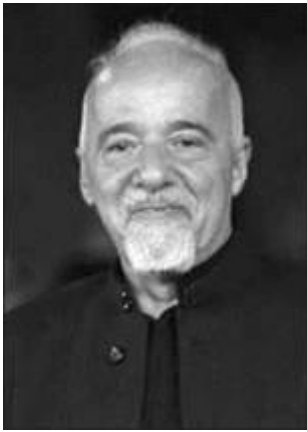
Експрес-опитування

- Що ви знаєте про дитячі роки Паоло Коельйо?
- Чому його бажання стати письменником не підтримала родина?
- Яким був шлях митця до своєї мети?
- Що вам відомо про історію написання роману “Алхімік”?
- Назвіть ключові образи роману.
- Якими є жанрові ознаки твору “Алхімік”?

— Антуан де Сент-Екзюпері у знаменитій казці “Маленький принц” сказав: *“Найголовніше — те, чого очима не побачиш”*. Що це — “те”? Що є найголовнішим, чого ми не бачимо? Душа? Отже, справжня краса людини непомітна, проте помітні її прояви: у милосерді, чуйності, здатності любити, у всіх учинках людини, у гармонії із самою собою й навколишнім світом. Вона руйнує стіну непорозуміння, зла, ненависті, зігріває всіх, хто перебуває поруч із людиною, що світиться нею.

“Алхімік” — це біографія письменника, завуальована філософськими роздумами, а Сантьяго — це сам Паоло Коельйо. Сюжет твору тісно переплетений з багатьма епізодами життя митця: наприклад, батьківські вимоги щодо майбутнього, подорож до Єгипту. АВТОР стверджує, що *“цю книгу написано, аби усвідомити свій сокровенний шлях”*.

Змальовуючи свою філософію, автор не описує своїх переживань та емоцій, щоб залишити ореол загадковості. Твір насичений філософськими роздумами, але водночас його сюжет простий для прочитання. Усі важливі думки в романі взято в лапки, тобто виокремлено для читача: у такий спосіб автор звертає нашу увагу на головне.

Паоло Коельйо

Сантьяго — вівчар. Отару він придбав завдяки гаманцю з трьома старовинними золотими, який батько знайшов у полі. Сантьяго — іще юнак, майже дитина. До 16 років він навчався у семінарії: *“Не розумію, як вдалося мені знайти Бога в семінарії. Це була спроба пізнання Бога та пильного дослідження людських гріхів”*. Сантьяго мав одну мрію — мандрувати. Мандри та пригоди Сантьяго асоціюються із “Одіссеєю” Гомера. як Одісей, вівчар долає своє магічне коло, упорядковує схему власного життя, знаходить скарби саме там, звідки розпочалася його подорож — у занедбаній напівзруйнованій церкві. Сантьяго завдячує Всевишньому за Віру в Свою Стезю, за зустріч з Мельхіседеком, із продавцем порцеляни, з Англійцем, з Алхіміком і, головне,— з жінкою пустелі, яка змусила його повірити, що кохання ніколи не відокремить людину від її шляху.

Фатіма — незаміжня дівчина, уперше побачивши яку, Сантьяго зрозумів, що це його доля. Вона вказала, де живе АЛХІМІК. Наступного дня Сантьяго чекав на неї біля колодязя і, коли вона прийшла, одразу запропонував Фатімі одружитися. Вони зустрічалися біля колодязя впродовж місяця, він їй про все розповів. Вирушаючи з Алхіміком на пошуки пірамід, уночі хлопець прийшов до Фатіми, і та пообіцяла чекати його. Образ дівчини для Сантьяго був дороговказом у житті, оскільки думки про неї надавали йому впевненості та сил на шляху до мети: він знав, що є людина, яка чекає на нього. Знайшовши зрештою скарб, він був щасливий і готовий повернутися до Фатіми.

. *Мельхіседек* — це архетип (за К. Г. Юнгом) Духа в образі старого мудреця. Він з’являється у книзі немов маг (Мельхіседек уже прочитав саме ту книгу, що її Сантьяго виміняв у місцевого священика й щойно розпочав читати; він цар і правитель дивного Салима; він звідусіль; він читає думки та історію життя вівчаря, мов книгу; старий промовляє до Сантьяго притчами й повчальними історіями; він з’явився у слухний час, щоб допомогти хлопцеві йти за своєю Долею й ані на крок не відступати від мети).

Мельхіседек зізнається, що з'являється лише тоді, коли обранець Долі вже готовий впасти у розпач: *“Причому можу з'явитися і в іншому вигляді. Іноді у вигляді правильного рішення, іноді у вигляді вдалої думки. Іноді, у переламний момент, підказую вихід зі скрутного становища...”*. Архетип Духа постає тільки тоді, коли сама людина (Сантьяго) неспроможна впоратися власними зусиллями: *“Архетип компенсує такий стан духовного танджу, заповнюючи цю прогалину змістом”*.

За міфологічним словником, *Мельхіседек* (у перекладі з давньоєвр. — *цар справедливості*) — у легендах іудаїзму й раннього християнства сучасник Авраама, цар Салима (майбутнього Єрусалима), священнослужитель. Біблійна традиція ототожнює його з Яхве (утаємничене ім'я Бога). Ім'я Мельхіседека кілька разів згадано в Біблії, талмудичних трактатах, священних кумранських текстах. Як ідеальне явище царського й першосвященницького позитиву Мельхіседек — прототип месії, подоба Ісуса Христа, небожитель. *“Мельхіседек... по-перше, за означенням імені — цар правди, а потім і цар Салима, тобто цар світу; без батька, без матері, без родоводу; той, хто не має ані початку днів, ані кінця життя, уподібнюючись Сину Божому, перебуває священиком назавжди. Бачите, який великий той, котрому і Авраам патріарх дав десятину із найкращої здобичі своєї”*, — написано у Посланні до євреїв Нового Заповіту.

Алхімік також з'явився тоді й там, де герой перебуває у *“безнадійній та ризикованій ситуації, із якої його може вивільнити лише... щасливий випадок”*. Саме Алхімік підбадьорив Сантьяго, коли хлопець перебував на роздоріжжі. На що очікувати: чи завтра справдиться його видіння про вояків, які захоплюють оазис, чи він залишиться без голови? Саме Алхімік веде героя крізь пустелю далі до пірамід, саме Алхімік навчив юнака розуміти, що *“Душа Бога — його власна душа”* й він здатний творити дива. Алхімік — це той самий Мельхіседек, той самий архетип Духа в образі старого мудреця, мага, учителя. Він лише трохи змінив зовнішній вигляд, а спосіб життя — той самий: за чутками, йому понад 200 років, мешкає в пустелі Сахарі в оазі Ель-Фаюм, але й тут він людина-легенда (*“навіть ватажки племен не можуть побачити його, коли забігають. Вони зустрічаються, коли цього хоче він”*), яка *“володіє всіма таємницями світу”*, *“розмовляє із джинами”*, *“лікує всі хвороби”* тощо.

— Прологом до *“алхіміка”* є історія Оскара Уайльда про Нарциса, що створює загальний настрій твору, готує до розуміння того, що істина занадто суб'єктивна й відносна.

як постмодерний образ Сантьяго — літературний колаж: він з усіх усюд. Ім'я та характер герой *“позичив”* у старого рибалки Ернеста Гемінґвея (*“Старий і море”*). Як Жульєн Сорель (*“Червоне і чорне”* Стендаля), він навчався в семінарії, але прагнення пізнати світ перемогло тяжіння до Бога. Три

старовинних золотих допомогли Сантьяго розпочати свій шлях (асоціація з трьома золотими волосинами із “Крихітки Цахеса...” Е. Т. А. Гофмана). “Тисяча й одна ніч” — основа повісті про мандри вівчаря, про що Коельйо сам нагадав у книзі “Заїр”.

Сантьяго — вівчар, пастух. Цей образ часто зустрічаємо в Біблії: це і Абель, і Авраам, і Мойсей, і цар Давид. В індійській традиції покровителем вівчарів був Крішна, у грецькій — Аполлон, Геліос і Паріс. Божественними покровителями пастухів були Пан і Дафніс. Уважали, що вівчар через них пов’язаний із небом (Богом), а через овець — із тваринним і рослинним світом (навіть розуміє їхню мову), тому до пастуха зверталися за порадою, за ліками-травами, за прогнозом на врожай. через відстороненість від громади та постійні мандри на вівчаря часто дивилися як на характерника, чаклуна. Варто пам’ятати також про давню іудейську традицію: Бог — пастир, Земля — пасовисько, а люди — вівці, яких доглядає й охороняє Господь. Тому можна прирівняти пастуха Сантьяго до “божественної дитини”, “героїчної дитини”, до медіатора, що з’єднує Небо, Землю, людей і Бога, до універсального образу-архетипу.

Багато дослідників зауважують, що образ Сантьяго нагадує образ маленького принца Антуана де Сент-Екзюпері.

Притча — старовинна назва повчальних алегоричних оповідань із чітко висловленою мораллю. Основою цього жанру є алегорія; головним завданням — моральне або релігійне повчання (це робить її схожою на байку). Притчова оповідь абстрагована у часі та просторі. Притча ґрунтується на принципі параболи: повість віддаляється від сучасного авторові світу, іноді взагалі від конкретного часу, оточення, а потім, ніби рухаючись за кривою, повертається до залишеного предмета та філософсько-етично осмислює й оцінює його.

— Сантьяго — це передусім філософ, який намагається віднайти Істину, налаштувати зв’язок між мікро- і макрокосмом. І хоча це пошуки у різних напрямках й вимірах, Істина є незмінною — це Любов, сила, що трансформує і вдосконалює Світову Душу, це найважливіша частина Мови, якою говорить світ, Любов, “*старша від людства, давніша від пустелі*”.